

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Харківський національний університет внутрішніх справ

кафедра соціальних та економічних дисциплін, факультет № 2

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

з навчальної дисципліни «Логіка»

обов'язкових компонент

освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність (поліцейські)

Вінниця 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 р. № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 2
Протокол від 29.08.2023 р. № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та
соціально-економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 р. № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціальних та економічних дисциплін
(протокол від 29.08.2023 р. № 7).

Розробник: доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін, кандидат економічних наук, доцент Павленко Н.В.

Рецензенти:

1. Доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін факультету № 2 ХНУВС, кандидат економічних наук, доцент Дядін А.С.
2. Доцент кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б.Шада філософського факультету ХНУ імені В.Н.Каразіна, кандидат філософських наук, доцент Голіков С.О.

**1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)**

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Усього	із них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 1							
Тема № 1. Предмет і значення логіки у правоохоронній діяльності	12	2	2			8	
Тема № 2. Поняття як форма мислення	12	2	2			8	
Тема № 3. Судження як форма мислення	12	2	2			8	
Тема № 4. Використання законів логіки у правоохоронній практиці	12	2	2			8	
Тема № 5. Дедуктивний умовивід у правоохоронній практиці	12	2	2			8	
Тема № 6. Індукція та аналогія у правоохоронній практиці	12	2	2			8	
Тема № 7. Логічна гіпотеза. Логічний доказ і логічне спростування у правоохоронній практиці	18	2	4			12	
Усього за семестр № 1:	90	14	16			60	залік

(заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Усього	із них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 1							
Тема № 1. Предмет і значення логіки у правоохоронній діяльності	4	1	1			2	
Тема № 2. Поняття як форма мислення	13		1			12	
Тема № 3. Судження як форма мислення	14	1	1			12	
Тема № 4. Використання законів логіки у правоохоронній практиці	9		1			8	
Тема № 5. Дедуктивний умовивід у правоохоронній практиці	14	1	1			12	
Тема № 6. Індукція та аналогія у правоохоронній практиці	13		1			12	
Тема № 7. Логічна гіпотеза. Логічний доказ і логічне спростування у правоохоронній практиці	23	1	2			20	
Усього за семестр № 1:	90	4	8			78	залік

2. Методичні вказівки до семінарських занять

ТЕМА № 1. ПРЕДМЕТ І ЗНАЧЕННЯ ЛОГІКИ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.

Семінарське заняття: «Предмет і значення логіки у правоохоронній діяльності».

Навчальна мета заняття: розглянути види та форми логічного мислення; охарактеризувати сучасні способи мислення людини; показати взаємозв'язок сучасних способів мислення; визначати роль логіки у правоохоронній діяльності.

Час проведення: 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття про логіку та мислення.
2. Види та форми логічного мислення.
3. Роль логіки в формуванні логічної культури правоохоронця.

Методичні вказівки.

При вивченні першого питання теми слід звернути увагу на те, що існує безліч визначень понять «логіка» та «логічне мислення», тому ми будемо використовувати найбільш розповсюджені в даній області знання визначення зазначених понять (визначення наведені в лекційному матеріалі даного курсу); також врахувати те, що мислення є не тільки предметом логіки, а й інших наук; при перерахуванні закономірностей логічного мислення пояснювати їх зміст; назвати особливості чоловічої та жіночої логіки. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: логіка, мислення, логічне мислення.

При вивченні другого питання теми необхідно відрізнити види від форм логічного мислення, наводити власні приклади до кожного виду та форми логічного мислення. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: образно-логічне мислення, абстрактно-логічне мислення, словесно-логічне мислення, поняття, судження, умовивід.

При вивченні третього питання теми слід звернути увагу на місце та значення логіки у правоохоронній діяльності.

Теми рефератів:

1. Про необхідність мотивації до критичного мислення.
2. Значення логіки в діяльності правоохоронця.

Література: 2, с. 10-27; 3, с. 8-33; 4, с. 13-52; 5, с. 8-33; 7; 8.

ТЕМА № 2. ПОНЯТТЯ ЯК ФОРМА МИСЛЕННЯ.

Семінарське заняття: «Поняття як форма мислення».

Навчальна мета заняття: правильно вживати і розуміти поняття, будувати з них зрозумілі судження, формувати поняття скоєного правопорушення.

Час проведення: 2 години.

Навчальні питання:

1. Головні логічні характеристики поняття.
2. Відношення між поняттями.
 - 2.1. Класифікація порівняних понять.
 - 2.2. Класифікація сумісних понять. Кола Єйлера.
 - 2.3. Класифікація несумісних понять.
3. Логічні операції з поняттями.
 - 3.1. Операція обмеження та узагальнення поняття.
 - 3.2. Поділ поняття.
 - 3.3. Визначення поняття.
 - 3.4. Операції, що замінюють визначення поняття.

Методичні вказівки.

При вивченні першого питання теми необхідно звернути увагу на відмінність параметрів поняття, навести власні приклади до кожного виду параметру поняття. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: обсяг, зміст, закон оберненого відношення між обсягом і змістом поняття.

При вивченні другого питання теми необхідно звернути увагу на те, що: логіка розглядає відношення тільки між порівняними поняттями; в основу відношень між поняттями закладаються їх параметри. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: порівняні та непорівняні поняття; сумісні та несумісні поняття; тотожні поняття; підпорядковані поняття; перехресні поняття; протилежні та суперечні поняття; супідрядні поняття.

При вивченні третього питання теми необхідно звернути увагу на те, що: у процесі поділу та визначенні понять слід дотримуватися відповідних правил, уникаючи помилок; операції обмеження та узагальнення є зворотними, а також виконуються «в один рядок»; використання у правоохоронній діяльності операцій, що замінюють визначення. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: операція поділу; поділ за видозміною ознаки; дихотомічний поділ; класифікація; операція узагальнення; операція обмеження; операція визначення; опис; характеристика.

Теми рефератів:

1. Співвідношення поняття і слова.
2. Формування поняття скоєного правопорушення.

Література: 2, с. 48-61; 3, с. 35-53; 4, с. 70-108; 5, с. 39-67; 6, с. 48-97.

ТЕМА № 3. СУДЖЕННЯ ЯК ФОРМА МИСЛЕННЯ.

Семінарське заняття: «Судження як форма мислення».

Навчальна мета заняття: розпізнавати істинність юридичних суджень.

Час проведення: 2 години.

Навчальні питання:

1. Сутність судження та його роль у правоохоронній діяльності.

2. Види суджень і умови їхньої істинності.
3. Відносини суджень. Логічні правила визначення істинності суджень.
4. Логіка запитань і відповідей в правоохоронній практиці.

Методичні вказівки.

При вивченні першого питання теми необхідно звернути увагу на те, що: судження має граматичну форму оповідального речення, але можуть бути виключення; судження має певну логічну структуру. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: категоричні атрибутивні судження; суб'єкт; зв'язка; предикат.

При вивченні другого питання теми необхідно звернути увагу на те, що: судження поділяються на види за різними критеріями; різні за видами судження мають відмінні умови в визначенні їх істинності. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: судження дійсності, необхідності та можливості; стверджувальні та заперечні судження; просте та складене судження; одиничне, часткове та загальне судження; загальностверджувальне, загальнозаперечне, частковостверджувальне та частковозаперечне судження, виключючі та виділяючі судження.

При вивченні третього питання теми необхідно звернути увагу на те, що: логіка розглядає відношення між порівняними судженнями; з істинності або неістинності одного судження можна вивести істинність або неістинність іншого. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: логічний квадрат; відношення протилежності; відношення суперечності; відношення підпорядкування; відношення під противності; таблиця істинності.

При вивченні четвертого питання теми необхідно звернути увагу на структуру та види запитань і відповідей. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: запитання; відповідь.

Теми рефератів:

1. Особливості постановки питань і відповідей у правоохоронній діяльності.
2. Логічні основи опитування та допиту.

Література: 2, с. 66-74, 78-97; 3, с. 55-79; 4, с. 129-164; 5, с. 72-102; 6, с. 104-145.

ТЕМА № 4. ВИКОРИСТАННЯ ЗАКОНІВ ЛОГІКИ У ПРАВООХОРОННІЙ ПРАКТИЦІ.

Семінарське заняття: «Використання законів логіки у правоохоронній практиці».

Навчальна мета заняття: правильно застосовувати закони логіки при наданні юридичних оцінок.

Час проведення: 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття закону логіки.

2. Види законів логіки та їх характеристика.
 - 2.1. Закон тотожності.
 - 2.2. Закон несуперечності (суперечності).
 - 2.3. Закон виключеного третього.
 - 2.4. Закон достатньої підстави.
3. Використання законів логіки у правоохоронній діяльності.

Методичні вказівки.

При вивченні першого питання теми необхідно звернути увагу на те, що для правильного застосування законів логіки слід враховувати їх властивості. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: закони логіки.

При вивченні другого питання теми необхідно звернути увагу на те, що порушення будь-якого закону логіки супроводжується відповідними помилками; на відмінність закону несуперечності та закону виключеного третього. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: закон тотожності; закон несуперечності; закон виключеного третього; закон достатньої підстави.

При вивченні третього питання звернути увагу та те, що недотримання законів логіки у правоохоронній діяльності може призвести до юридичних помилок під час дізнання та мати тяжкі наслідки для обвинуваченого.

Теми рефератів:

1. Логічні помилки в роботі правоохоронця.
2. Закони логіки як евристичні правила правоохоронця.

Література: 2, с. 31-43; 3, с. 81-107; 4, с. 180-208; 5, с. 107-142; 6, с. 210-234.

ТЕМА № 5. ДЕДУКТИВНИЙ УМОВИВІД У ПРАВООХОРОННІЙ ПРАКТИЦІ.

Семінарське заняття: «Дедуктивний умовивід у правоохоронній практиці».

Навчальна мета заняття: виводити істинні дедуктивні умовиводи, використовуючи правила побудови простого категоричного силогізму та його формули.

Час проведення: 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття дедуктивного умовиводу та його роль у правоохоронній діяльності.
2. Правила простого категоричного силогізму.
3. Фігури (формули) силогізму.

Методичні вказівки.

При вивченні першого питання теми необхідно звернути увагу на сутність дедуктивного умовиводу, а також на наявність родо-видових відносин між його засновками. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: дедуктивний умовивід.

При вивченні другого питання теми необхідно звернути увагу на те, що з метою правильного застосування та перевірки істинності заключення дедуктивного умовиводу в формі простого категоричного силогізму, необхідно

перевірити його терміни та засновки на відповідність спеціальним правилам. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: простий категоричний силогізм; середній термін; більший термін; менший термін; більший засновок; менший засновок, висновок.

При вивченні третього питання теми необхідно звернути увагу на те, що з метою правильного застосування та перевірки істинності заключення дедуктивного умовиводу в формі простого категоричного силогізму, необхідно застосовувати формули (фігури).

Теми рефератів:

1. Відмінність між істинністю та валідністю.
2. Дедукція: безпосередні та опосередковані умовиводи.

Література: 2, с. 122-128; 3, с. 109-112; 4, с. 238-245, 264-265; 5, с. 148-161; 6, с. 156-183.

ТЕМА № 6. ІНДУКЦІЯ ТА АНАЛОГІЯ У ПРАВООХОРОННІЙ ПРАКТИЦІ.

Семінарське заняття: «Індукція та аналогія у правоохоронній практиці».

Навчальна мета заняття: правильно застосовувати види індуктивного умовиводу при наданні юридичних оцінок.

Час проведення: 2 години.

Навчальні питання:

1. Сутність індуктивного умовиводу та його роль у правоохоронній діяльності. Індуктивні методи встановлення причинного зв'язку.
2. Методи наукової індукції.
3. Метод абстрагування в логічному аналізі причинно-наслідкових відносин.
4. Умовивід за аналогією. Місце аналогії у дізнанні.

Методичні вказівки.

При вивченні першого питання теми необхідно звернути увагу на: сутність і види індуктивного умовиводу; характеристику й особливості застосування видів індуктивного умовиводу; характеристику та відмінності в застосуванні видів неповної індукції. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: індуктивний умовивід; повна індукція; неповна індукція; індукція через просте перерахування фактів; індукція через відбір фактів; наукова індукція.

При вивченні другого питання теми необхідно звернути увагу на те, що висновок за видами наукової індукції ґрунтується на існуванні між досліджуваними обставинами причинно-наслідкових відносин, а також сутність і особливості застосування кожного з видів метода наукової індукції. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: метод єдиної подібності; метод єдиного розходження; поєднаний метод подібності та розходження; метод супутніх змін; метод залишків.

При вивченні третього питання теми необхідно звернути увагу на загальні правила (умови) абстрагування. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: абстрагування, правила абстрагування.

При вивченні четвертого питання теми необхідно звернути увагу на: сутність умовиводу за аналогію; умови підвищення ступеня імовірності умовиводу за аналогією. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: умовивід за аналогією; матеріальна модель; уявна модель; аналогія закону; аналогія права.

Теми рефератів:

1. Використання індуктивних методів у правоохоронній діяльності.
2. Використання методу абстрагування у правоохоронній практиці.
3. Метод аналогії у правоохоронній діяльності.

Література: 2, с. 107-121; 3, с. 112-119; 4, с. 259-263; 5, с. 172-201; 6, с. 201-206.

ТЕМА № 7. «ЛОГІЧНА ГІПОТЕЗА. ЛОГІЧНИЙ ДОКАЗ І ЛОГІЧНЕ СПРОСТУВАННЯ У ПРАВООХОРОННІЙ ПРАКТИЦІ»

Семінарське заняття 1: «Логічна гіпотеза».

Навчальна мета заняття: висувати надійні гіпотези (версії) щодо правопорушення та здійснювати ефективну перевірку висунутих гіпотез (відпрацювання версій) правопорушення з метою запобігання юридичним помилкам.

Час проведення: 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття і значення гіпотези. Побудова юридичних версій.

Методичні вказівки.

При вивченні питання теми необхідно звернути увагу на: типи умов, за яких вирішуються завдання кваліфікації правопорушень, пов'язані з попереднім висунанням гіпотез; етапи побудови версій у процесі кваліфікації правопорушень, а саме на аналіз наявних фактичних обставин і синтез фактів за певною системою; умови побудови версій, які потрібно дотримуватися у процесі кваліфікації правопорушень. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: гіпотеза; аналіз; синтез.

Теми рефератів:

1. Методика побудови версій під час дізнання.
2. Теорія як особлива форма мислення.

Література: 1, с. 81-82; 2, с. 151-161; 4, с. 281-297; 5, с. 208-277.

Семінарське заняття 2: «Логічний доказ і логічне спростування у правоохоронній практиці».

Навчальна мета заняття: навчитися відстоювати, оцінювати або переглядати власну позицію, оцінювати і правильно критикувати позицію опонента.

Час проведення: 2 акад. год.

Навчальні питання:

1. Поняття і значення логічного доказу.
2. Правила доказу і спростування.

Методичні вказівки.

При вивченні першого питання теми необхідно звернути увагу на структуру логічного доказу. У цьому питанні засвоїти наступні поняття: доказ як фактичне дане; доказ як процес; теза; основна теза; часткова теза; прямий доказ; непрямий доказ; доказ від протилежного; розділовий доказ; аргументи; демонстрація.

При вивченні другого питання теми необхідно звернути увагу на: способи спростування тези, аргументів і демонстрації; правила стосовно тези, по відношенню до аргументів і демонстрації, а також на логічні помилки при їх порушенні. У цьому питанні засвоїти наступне поняття: доказ, спростування.

Теми рефератів:

1. Етапи застосування алгоритму мислення при аналізі аргументації.
2. Способи доведення істини.

Література: 1, с. 81-82; 2, с. 151-161; 4, с. 281-297; 5, с. 208-277.

3. Рекомендована література (основна, додаткова), інформаційні та навчальні ресурси в Інтернеті

Основна

1. Астапова, О. Практикум з логіки: навчальний посібник. / О. Астапова. – Черкаси : ЧНУ, 2015. – 100 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B3S-kpls80DCYzVHWjFrQVZKNlk/view?resourcekey=0-PKgqduaKhmJFRhDIg3pFoA>
2. Бандурка, О. М. Юридична логіка : підручник. 2-е вид., переробл. і доповн. / О.М. Бандурка., О.В. Тягло – Х. : Золота миля, 2017. — 216 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/81da4c46-6707-414e-9039-87e33c2a247c/content>
3. Логіка для правознавців [Текст] : навч. посіб. / [О. О. Бандура, О. І. Гвоздік, В. М. Кравець та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – 144 с. URL: <http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/1702/1/%D0%9B%D0%9E%D0%93%D0%86%D0%9A%D0%90%20%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%BA%D0%B0.pdf>
4. Логіка для юристів: підручник / В.С. Бліхар, В.В. Левкулич, М.М. Олексюк, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо, О.І. Матвієнко. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2022. 316 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/44906/1/%D0%9B%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B0.pdf>
5. Ряшко В.І. Логіка: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. – 328 с.
6. Шепетяк, О.М. Логіка. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Олег Шепетяк. – Київ: Фенікс, 2015. – 256 с. URL: <https://docplayer.net/72239741-Oleg-shepetyak-logika-pidruchnik-dlya-studentiv-vishchih-navchalnih-zakladiv.html>

Додаткова

7. Гончарова В.О. Вплив кліпового мислення людини на формування економіки знань в Україні / В.О. Гончарова / Інституційний розвиток соціально-економічних систем: національна економіка у глобальному середовищі: Збірник наукових праць за матеріалами VII Міжн. наук.-практ. конференції (м. Полтава, 23-24 квітня 2015 р.). – Полтава: ПУЕТ, 2015. – С. 63-65.
8. Гончарова В.О. Про формування економіки знань із врахуванням сучасних способів мислення людини / В.О. Гончарова / Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: європейський вектор – нові виклики та можливості: Тези доповідей III Міжнар. наук.-практ. конференції (м. Львів, 14-16 травня 2015 р.). – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).– Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2015. – С. 90-91.
9. Мошенський О.С. Логічне вчення Арістотеля / Матеріали XXIV Харківських міжнародних Сковородинівських читань. – Сковородинівка-Харків, 2016. - С. 76-81.

Інформаційні та навчальні ресурси в Інтернеті

10. Чотири закони логіки, що допоможуть тобі нарешті виграти в будь-якій суперечці. - Think Beyond. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5nseq1p8A0M>